

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Факультет природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти
Поморська академія у Слупську «Інститут біології і наук про землю»
Вроцлавський університет, Польща,
Грайфсвальський університет (м. Грайсфальд, Німеччина),
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II (м. Берегове),
Факультет державної політики, Сілезький університет в Опаві (Чехія),
Національний природний парк «Гомільшанські ліси»,
ГО «Українське ентомологічне товариство»**

До 300-річчя з дня народження Г. С. Сковороди

**III МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ПРИРОДНИЧА НАУКА Й ОСВІТА:
СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

**22-23 вересня
(електронне видання)**

Затверджено редакційно-
видавничою
радою Харківського національного
педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди
протокол № 10 від 19.10.2022 р.

Харків – 2022

Редакційна колегія:

Бойчук Ю. Д., д. пед. н., професор, член-кореспондент НАНПУ України; Іонов І. А., д. с.-госп. н, професор, член-кореспондент НААН України; Комісова Т. Є., к.б.н., доцент, Леонтєв Д. В., д.б.н., професор; Чаплигіна А.Б. д.б.н., професорка, Маркіна Т. Ю., д.б.н., професорка; Твердохліб О. В., к.б.н., доцент; Галій А. І., к.б.н., доцент., Науменко Н.В. к.пед.н., доцент.

III Міжнародна науково-практична конференція «Природнича наука й освіта: сучасний стан і перспективи розвитку», (22-23 вересня 2022 р.), збірник тез. – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. – 175 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 10 від 19 жовтня 2022 р.

У збірці представлено матеріали науково-практичної конференції метою якої було обговорення і пошук розв'язання актуальних проблем та узагальнення нових теоретичних і прикладних результатів природничої науки і освіти, шляхи організації ефективного міжнародного наукового співробітництва. У представлених матеріалах висвітлено наукові і прикладні результати природничої науки і освіти, що присвячені питанням сучасної біології, спеціальної психології та педагогіки здоров'язбереження.

Для біологів, екологів, хіміків широкого профілю, фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної освіти, викладачів, аспірантів і здобувачів закладів вищої освіти

©Харківський національний
педагогічний університет імені
Г. С. Сковороди

ОРНІТОФАУНА ПОЛІГОНУ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ В УРОЧИЩІ СВИНЕНЬКЕ (ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ) Д.І. Юзик, А.В. Юзик	49
ДО ГНІЗДУВАННЯ <i>PHYLLOSCOPUS SIBILATRIX</i> У СОСНОВОМУ ЛІСІ НПП “ТОМІЛЬШАНСЬКІ ЛІСИ” О.О. Ярис	53
СЕКЦІЯ «ПОПУЛЯЦІЙНІ ТА СИНЕКОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ».....	55
ПОПУЛЯЦІЯ <i>SUS SCROFA</i> В ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ О.Г. Волошин ¹ , Ю.О. Карпенко, Н.О. Волошина	55
СЕКЦІЯ «БІОТЕХНОЛОГІЯ, АГРОЕКОЛОГІЯ ТА РАЦІОНАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ»	58
ТВАРИННІ ВІДХОДИ ЯК ДЖЕРЕЛО ЗАБРУДНЕННЯ ДОВКІЛЛЯ В.О. Груздова., Ю.В. Колошко	58
МЕХАНІЗМ ТОЛЕРАНТНОСТІ РОСЛИН ДО ТОКСИЧНОЇ ДІЇ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ І.М. Журавльова, В.К. Ферлій	59
НАЙБІЛЬШ ПОШИРЕНІ ХВОРОБИ І ШКІДНИКИ РОСЛИН РОДИНИ ПАСЛЬОНОВІ <i>SOLANACEAE</i> Чепурна Н.П., Мухіна О.Ю.	62
СЕКЦІЯ «ФІЗІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ І ТВАРИН»	64
ОЦІНКА ВПЛИВУ ЕЛЕКТРОННИХ ЦИГАРОК НА СТАН РЕСПІРАТОРНОЇ СИСТЕМИ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ Комісова Т.Є., Коваленко Л.П., Осинський М.І., Клименко О.І.	64
СТАН БУКАЛЬНОГО ЕПІТЕЛІУ ДІТЕЙ РІЗНИХ ВІКОВИХ ГРУП О.О. Коритна, І.О. Ликова	66
МОТИВАЦІЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЯК КРИТЕРІЙ СТАНУ ЗДОРОВ'Я ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ І.Ю. Кузьміна	68
ФІЗІОЛОГІЧНА РОЛЬ ІФР-1 У РОЗВИТКУ АРТЕРІАЛЬНОЇ ГІПЕРТЕНЗІЇ О.В. Пивоваров	70
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАСИВНОГО ПАЛІННЯ БАТЬКІВ НА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА СТАН ІМУНІТЕТУ ЇХНІХ НАЩАДКІВ В.М. Ткаченко	71
PERSONAL ANXIETY IN ADOLESCENT AND ADOLESCENT AGE M.S. Fendrikova, S.N. Kots, V.P. Kots	75
ПРОКРАСТИНАЦІЯ ЯК ПИТАННЯ ЗНИЖЕННЯ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ В.К. Ферлій, наук. кер. С.М. Коц, В.П. Коц	78
СЕКЦІЯ «МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВАРИН ТА РОСЛИН».....	81
АНАЛІЗ ЕКСТЕР'ЄРНИХ ТА РОБОЧИХ ЯКОСТЕЙ КОНЕЙ РИСИСТИХ ПОРІД ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ЕКСПЕРТНОЇ ОЦІНКИ НА ФІЛІЇ "ОДЕСЬКИЙ ПОДРОМ" ДП "КОНЯРСТВО УКРАЇНИ" С.Ю. Косенко, А.В. Буренко, В.С. Чебан	81

ДО ГНІЗДУВАННЯ *PHYLLOSCOPUS SIBILATRIX* У СОСНОВОМУ ЛІСІ
НПП “ГОМІЛЬШАНСЬКІ ЛІСИ”

О.О. Ярис

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харків,
Україна

lena.chebitko.95@ukr.net

NESTING *PHYLLOSCOPUS SIBILATRIX* IN THE FOREST OF THE NNP
"GOMOLSHANSKY FORESTS"

O. Yarys

Annotation. As a result of the research carried out in 2019, in the forest of the NNP "Gomolshansky forests" near Zadonetske village, in the slope of the pit, the found nest of *Ph. sibilatrix* with eggs. Arrival dates *Ph. sibilatrix* falls on the third decade of April, which coincides with the data of the Dutch scientists. The date of laying the first egg was recorded in the first decade of May (05.09.2019). The clutch consisted of 6 eggs. Incubation lasted 13 days, hatching of chicks was registered in the third decade of May (28.05.2019). A successful flight of young birds was registered in the second decade of June (11.06.2019).

Key words: pine forest, Wood Warbler, eggs, national nature park.

Phylloscopus sibilatrix – звичайний гніздовий вид різних лісових стацій. На території України *Ph. sibilatrix* поширений на заході [5], півночі [3] та сході у кленово-липових нагірних дібровах НПП “Гомільшанські ліси”. В антропогенному ландшафті птахи малочисельні, їх гніздування зосереджено на мало трансформованих ділянках лісу [6]. У роботі О.А. Дядичевої, А.С. Надточій (2011), доведено гніздування *Ph. sibilatrix* на півдні у Запорізькій області (Богатирське лісництво, Алтагірський ліс). Дослідники, відмічають випадки гніздування і у заплавних лісах Миколаївської, Одеської областей; у Північному Присиваші та Приазов’ї цей вид характеризувався тільки як пролітний. Європейські дослідники зазначають, що *Ph. sibilatrix* воліє до широколистяних лісів, у меншій мірі до хвойних [8]. Як відмічає А. Рогуля (2013) представники роду – *Phylloscopus* симпатричні види, які мають подібні вимоги, щодо вибору біотопу для гніздування в лісових масивах.

Вивчення видів птахів, що мешкають біля північних меж поширення на максимальному віддаленні від місць зимівель, у своєрідних фотоперіодичних умовах є завжди актуальним, втім головною метою цієї роботи було дослідити особливості гніздування *Ph. sibilatrix* у сосновому лісі.

Внаслідок проведених досліджень у 2019 році, в бору НПП “Гомільшанські ліси” поблизу с. Задонецьке (49°38’26” N 36°21’18” E) у схилі ями, знайдене гніздо *Ph. sibilatrix* з яйцями. Вхід до гнізда був орієнтований в бік розрідженого деревостану. До складу гнізда входили: сухі пагони злаків (82%), мох *Sphagnum* sp. (10%), сухе листя (3%); дно гнізда – вистелене шерстю ссавців (5%).

Терміни прильоту *Ph. sibilatrix* припадають на третю декаду квітня, що зберігається впродовж понад сторіччя [2] та збігається із даними нідерландських вчених [7]. Дата відкладання першого яйця зареєстрована у першу декаду травня (09.05.2019). Кладка складалася з 6 яєць. Розміри яєць занесені до таблиці.

На півдні України відмічали у гніздах кладки з 4 і 5 яєць [11]. В Нідерландах від 3 до 7 яєць [7]. У Біловезькій Пущі, в кладках трапляються по 6-8 яєць. Середні розміри кладок, можуть варіювати з роками, що пов’язано із випадками хижацтва, погодними умовами та кормовими ресурсами [10].

Розміри яєць *Phylloscopus sibilatrix* у сосновому лісі НПП “Гомільшанські ліси”
Parameters of *Phylloscopus sibilatrix* eggs in the pine forest NPP
“Gomilshansky forests”

Маркування яєць	Параметри яєць					
	L (мм)	D (мм)	Sph (%)	V (см ³)	Iel (%)	m (г)
1	15,3	12,9	84,3	1,3	1,2	1,3
2	14,7	12,7	86,4	1,2	1,2	1,2
3	12,8	12,8	83,1	1,3	1,2	1,2
4	15,3	13,0	85,0	1,3	1,2	1,3
5	16,0	13,0	81,3	1,4	1,2	1,4
6	16,1	13,6	84,5	1,5	1,2	1,6
Середні показники	15,0 ± 0,5	13,0 ± 0,1	84,1 ± 0,7	1,3 ± 0,04	1,2	1,3 ± 0,06

Примітки: L – довжина, D – діаметр (ширина), Sph – індекс закругленості, V – індекс об’єму, Iel. – індекс видовженості, m – маса

У сосновому лісі національного парку, насиджування у *Ph. sibilatrix* тривало 13 діб, що збігається із літературними даними [9]. Вилуплення пташенят зареєстровано у третій декаді травня (28.05.2019). *Ph. sibilatrix* вигодовують пташенят 12 діб. Вдалий виліт злетків, зареєстрований у другій декаді червня (11.06.2019).

Список використаних джерел

1. Дядичева Е.А., Надточий А.С. Гнездование пеночки-трешотки (*Phylloscopus sibilatrix*) в лесонасаждениях Запорожской области. Бранта. 2011. 14. С. 46–53.
2. Надточий А. С., Чаплыгина А. Б. Долговременные изменения сроков прилета птиц в Харьковскую область. Бранта. 2010. Вып. 13. С. 50-61.
3. Прядко О.І., Арап Р.Я., Андрієвська О.Л., Волохова О.В., Крижановська О.Т. Водно-болотні комплекси НПП "Голосіївський" – середовища існування цінного біорізноманіття (м. Київ). Заповідна справа в Україні. 2013. 19. С. 89–93.
4. Рогуля А.С. Біотопна приуроченість гніздування вівчариків роду *Phylloscopus* на півночі волино-полісся. Науковий вісник НЛТУ України. 2013. 23(8). С. 111–115.
5. Фесенко Г. В., Бокотей А. А. Анований список українських наукових назв птахів фауни України (з характеристикою статусу видів). Київ-Львів, 2007. 112 с.
6. Чаплигіна А. Б. Еколого-етологічні адаптації фонових наземногнізних горобцеподібних лісових птахів до трансформованого середовища Лівобережної України. Бранта: Сборник научных трудов Азово-Черноморской орнитологической станции. 2013. Вып. 16. С. 107–114.
7. Bijlsma R.G. Voedsel en foeragegedrag van Nederlandse Fluiters *Phylloscopus sibilatrix*. Drentse vogels. 2013. 27. P. 54–72.
8. Mallord J.W., Charman E.C., Cristinacce A., Orsman C.J. Habitat associations of Wood Warblers *Phylloscopus sibilatrix* breeding in Welsh oakwoods. Bird Study. 2012. 59(4). P. 403–415.
9. Maziarz M., Piggott C., Burgess M. Predator recognition and differential behavioural responses of adult wood warblers *Phylloscopus sibilatrix*. Acta ethologica. 2018. 21(1). P. 13–20.
10. Wesolowski T. The breeding ecology of the Wood Warbler *Phylloscopus sibilatrix* in primaeval forest. Ornis Scandinavica. 1985. P. 49–60.